

Δεικτικά στοιχεία του λόγου

Δείξη/Δεικτικά αναφορικά στοιχεία (<i>deixis/indexicals</i> – Ch. S. Peirce - Indices, signals: αποτελούν μέρος της περιστασης στην οποία δείχνουν)	Αναφορά σε «αντικείμενα» της περιστασης επικοινωνίας – εξωγλωσσική δείξη. Αναφορά στον λόγο (που έχει προηγηθεί) – ενδογλωσσική δείξη
Χωρική δείξη	<i>εδώ, εκεί ...</i>
Προσωπική δείξη	<i>εγώ, εσύ ...</i>
Χρονική δείξη	<i>τώρα, τότε ...</i>

ταυτότητες: «Αυτή τη στιγμή είμαι εδώ.»

εννοιολογική γενίκευση: κοντινό – μακρινό (*αυτό-εκείνο, εδώ-εκεί, τώρα-τότε*)

1. Χωρική δείξη → Προσωπική δείξη

Ισπανικά:

<i>aquí</i> , «εδώ»	<i>esto</i> , «αυτό»
<i>ahí</i> , «εκεί»	<i>eso</i> , «εκείνο»
<i>allí</i> , «εκεί (πέρα)	<i>aquello</i> , «εκείνο (εκεί)»

2. Προσωπική δείξη → Κοινωνική δείξη

	+A -A	+A -A	+A -A	+A -A
+E → +E	T T	V V	T V	T V
+E → -E	T T	T T	T V	T V
-E → -E	T T	T T	T T/V	T V
-E → +E	T T	V V	T/V V	T V
	αρχικό στάδιο	κυρίαρχος ο παράγοντας της εξουσίας	υπεισέρχεται ο παράγοντας της αλληλεγγύης	κυρίαρχος ο παράγοντας της αλληλεγγύης

3. Χρονική δείξη

χρόνος: παρόν, παρελθόν, μέλλον (σχέση S – E)

όψη: εσωτερική σύσταση δηλούμενης ενέργειας (σχέση R – E)

συντελεσμένο/στιγμιαίο – ασυντέλεστο/εξακολουθητικό (*γράφω – γράψω*), εναρκτικό –
τελικό (συντελικό: παρακείμενος / υπερσυντελικός), διαρκές / εξακολουθητικό / θαμιστικό

Ανάλυση των χρόνων ως δεικτικών κατηγοριών

<i>γράφω</i>	→	S,E,R	→	ι	<i>είχα γράψει</i>	E R S
<i>έγραψα</i>	E,R	S			<i>θα έχω γράψει</i>	S E R
<i>θα γράψω</i>		S	E,R		<i>έγραφα</i>	E/R S
<i>έχω γράψει</i>	E	S,R			<i>θα γράφω</i>	S E/R

Ακολουθία χρόνων (σύνδεση στον χρονικό άξονα)

Θα φύγω μόλις έρθεις

α. S ____ R1,E1

β. S ____ R2,E2

Είχα ταχυδρομήσει το γράμμα, όταν μπήκε ο Γιάννης και μου 'πε τα νέα

α. E1 ____ R1 ____ S

β. ____ R2,E2 ____ S

γ. ____ R3,E3 ____ S ή

γ. ____ R3,E3 ____ S [«συνεχιστικό» και]

Αφήγηση: Διάταξη των σημείων E με
βάση τα σημεία R (*αφηγηματική
προοπτική*). Η αφηγηματικότητα
ενυπάρχει στη σημασιολογία των
χρόνων· κάθε χρόνος είναι ήδη μια
αφηγηματική μονάδα.

Ασκήσεις

Παρατηρήστε τις πρώτες σελίδες καθημερινών εφημερίδων. Πώς σηματοδοτείται η αρχή μιας αφήγησης; Πώς σηματοδοτείται το τέλος της; Ποια είναι τα συνηθέστερα χρονολογικά «σημεία αναφοράς»; Διακρίνετε κάποια επαναλαμβανόμενα αφηγηματικά πρότυπα (π.χ. «πυραμίδα»); Υπάρχουν διαφορές από εφημερίδα σε εφημερίδα και από είδος σε είδος (π.χ. πολιτικο-αθλητικό ρεπορτάζ);

Προσδιορίστε την αφηγηματική δομή των ακόλουθων κειμένων:

Πετρελαιοκηλίδα στην Ελευσίνα. Ρύπανση εντοπίστηκε χθες το πρωί στη θαλάσσια περιοχή της Ελευσίνας. Σε έκταση ενός περίπου χιλιομέτρου, από τον Ναύσταθμο της Σαλαμίνας μέχρι το κεντρικό λιμάνι της Ελευσίνας εντοπίστηκαν διάσπαρτες κηλίδες πετρελαίου ιριδίζουσας μορφής. Στην περιοχή κατέπλευσαν απορρυπαντικά σκάφη του Λιμενικού Σώματος, καθώς και δύο σκάφη ιδιωτικής εταιρείας, ένα πλωτό τύπου «σκίμερ» και ένα ταχύπλοο με αντιρρυπαντικά μέσα (πλωτά φράγματα κ.ά.). Η περισυλλογή των πετρελαιοειδών είχε ολοκληρωθεί μέχρι χθες το απόγευμα. Πάντως, μέχρι στιγμής δεν έχει εντοπιστεί η αιτία που προκάλεσε τη ρύπανση. (*Τα Νέα*, 28-29/4/2001)

Αιματηρή συμπλοκή. Αυτόπτες μάρτυρες μιας αιματηρής ένοπλης συμπλοκής μεταξύ Αλβανών, που άφησε πίσω της ένα νεκρό και έναν σοβαρά τραυματισμένο, έγιναν προχθές λίγο πριν από τις 10 το βράδυ περαστικοί της οδού Χαμοστέρνας, στα Πετράλωνα. Στο άγριο ξεκαθάρισμα λογαριασμών σκοτώθηκε από τις σφαίρες των ενόπλων ένας Αλβανός, 30 χρόνων, και τραυματίστηκε σοβαρά ο 26χρονος συμπατριώτης του Π. Κοτσέου, σύμφωνα με τα στοιχεία που δηλώθηκαν στην Αστυνομία. Η συμπλοκή έγινε στην οδό Χαμοστέρνας, στο ύψος του αριθμού 134. Δράστες και θύματα επέβαιναν σε δύο αυτοκίνητα. (ό.π.)

Είπε πάλι «όχι» ο ΠΑΟ. Γυναίκες είναι ... ό,τι θέλουν κάνουν. Σπάνε έδρες και ανατρέπουν τα προγνωστικά. Τα κορίτσια του Παναθηναϊκού, πιστά στην παράδοση, νίκησαν τον Πανελλήνιο στην Κυψέλη με 3-1 (27-29, 25-17, 25-15, 25-22) και ισοφάρισαν σε 2-2. Την προσεχή Κυριακή θα υποδεχτούν τις «μπλε» στον «Τάφο του Ινδού» στον πέμπτο και τελευταίο αγώνα της σειράς των τελικών των πλέι οφ.

«Οι αθλήτριές μου έπαιξαν με αυτοπεποίθηση και πειθαρχία. Δεν ανησύχησα καθόλου γιατί έχω εμπιστοσύνη στα κορίτσια και αυτά στον εαυτό τους», δήλωσε μετά την ολοκλήρωση του αγώνα ο προπονητής του Παναθηναϊκού Κώστας Σωτηρόπουλος, ο οποίος θ' ανταμείψει τις «πράσινες» μ' ένα καλό δείπνο. Στο αντίθετο στρατόπεδο, ο τεχνικός του Πανελληνίου, Γιάννης Νικολάκης, ευελπιστεί να ξανασπάσουν την έδρα στη Λεωφόρο και να πάρουν το τρίτο ροζ φύλλο και τον τίτλο. «Η ζωή συνεχίζεται. Θα πολεμήσουμε», τόνισε. (*Η Καθημερινή*, 19/4/2001)

Η μητέρα

*Έψαχνα να βρω το σπίτι μου. Οι δρόμοι ήταν
γεμάτοι ερείπια· μοναχά τοίχους πεσμένους και
πέτρες έβλεπες· κι ούτε ένας άνθρωπος δεν φαινόταν.*

Και τότε φάνηκε η άρρωστη μητέρα.

*Ποτέ δεν ήταν τόσο καλά, γεμάτη ενέργεια και δύναμη,
με πήρε από το χέρι και βρεθήκαμε σ' ένα
συμπαθητικό δωμάτιο, το σπίτι μας.*

Εγώ έκλαιγα, έκλαιγα γοερά ...

Κι αυτή: Μη κλαις, ο καθένας μας με τη σειρά του.

(Μ. Σαχτούρη, *Εκτοτε*, Αθήνα: Κέδρος, 1996, σ. 11)

